

SKUP 2008 – 11

Prosjekt:	Skuddene på Serena Hotell
Medarbeider:	Fredrik Græsvik
Publikasjon:	Kagge Forlag
Publisert:	Oktober 2008
Medium:	Bok
Tema:	Terror

Fredrik Græsvik: *Skuddene på Serena hotell.*

Metoderapport – Skup

Skuddene på Serena hotell. Bok. Kagge forlag. Oktober 2008.

Redaktør: Vidar Kvalshaug, Kagge, Stortingsgt. 30, 0161 Oslo, tlf: 23118280

Kontakt: Fredrik Græsvik, Pinnelien 6, 5053 Bergen, tlf: 90557720

UTGANGSPUNKT:

14. januar 2008 kom Serena hotell i Kabul under et Taliban-angrep. Et tjuetalls nordmenn, med utenriksminister Jonas Gahr Støre i spissen, var på Serena da det smalt. To menn stormet skytende mot hotellinngangen og trengte seg forbi vaktpostene. Begge hadde bombelaster rundt livet. Den ene av de to angriperne utløste sin bombe etter å ha blitt skutt og skadet. Han tok med seg minst en person i døden. Den andre angriperen stormet inn på hotellet og skjøt en rekke personer. Blant de han skjøt, var Dagbladets journalist Carsten Thomassen og utenriksdepartementets Bjørn Svenungsen. Mannen som skjøt de to nordmennene, Muhammed Ramadan, løp så ut av hotellet og forsøkte å komme seg vekk.

Som TV2s utsendte reporter, var jeg selv på hotellet da det smalt, og gikk umiddelbart i gang med å forsøke å dokumentere hendelsen med tanke på TV2s kveldssendinger. Men, andre og viktigere oppgaver trengte seg på. I tiden fram til de to skadde nordmennene ble evakuert fra hotellet, deltok jeg i førstehjelpsarbeidet som ble utført. Carsten Thomassens liv stod ikke til å redde. Bjørn Svenungsen overlevde med små marginer. Muhammed Ramadan ble arrestert på Serena hotell samme kveld. Han innrømmet forbrytelsene, og ble i mai 2008 dømt til døden for angrepet som kostet åtte mennesker livet. Ramadan venter nå på at saken hans kommer opp for en høyere domstol.

Angrepet i Kabul førte til et politisk etterspill hjemme i Norge. Tre statsråder ble stilt til ansvar for at Carsten Thomassen ikke ble evakuert raskere vekk fra hotellet. Spesielt ble utenriksminister Jonas Gahr Støre kritisert for de hans folk ikke reagerte raskere. Kritikken mot Støre førte til at det ble holdt høringer i Stortinget. Undertegnede var en av to journalister som deltok i disse høringene. Angrepet fikk ingen tydelige politiske konsekvenser i Norge, men det førte til et tettere samarbeid mellom presseorganisasjoner og myndighetene rundt sikkerheten ved utenlandsreiser.

Sammen med TV2s fotograf Aage Aune og TV2s dokumentaravdeling, Dokument2, laget jeg dokumentarfilmen "Skuddene i Kabul" som ble vist første gang 18. februar 2008. Filmen ble senere kåret til årets nest beste dokumentarfilm av Association of International Broadcasters.

BOKIDÉ

Etter at filmen var vist, ble jeg kontaktet av forlegger Erling Kagge. I et møte med Kagge og redaktør Vidar Kvalshaug diskuterte jeg mulighetene for å skrive en bok med utgangspunkt i angrepet på Serena hotell. Fordi selve angrepet og det politiske etterspillet var særdeles grundig gjennomgått av norske medier, bestemte jeg meg for å takke ja til et tilbud om samarbeid med Kagge under forutsetning av at jeg kunne fortelle om helt nye sider ved angrepet.

Den overlevende gjerningsmannen pekte seg ut som et mulig utgangspunkt for et bokprosjekt om Serena. Hva var det som førte ham til hotellet en januarkveld i 2008? Hvorfor ville han gjennomføre et angrep, og hvorfor ville han drepe? Hvorfor endret han planen og forsøkte å komme seg vekk i live i stedet for å sprengte seg selv i lufta? Det var mange interessante spørsmål jeg kunne forsøke å få svar på.

Prosjektet ville åpenbart kreve mye tid og ressurser. Jeg ville bli nødt til å gjennomføre lange og trolig kostbare reiser i forbindelse med research til bokprosjektet, og det var åpenbart for meg at jeg ikke kunne garantere at dette ville resultere i en ferdig bok, før jeg var godt i gang. Med hjelp fra Kagge forlag søkte jeg stiftelsen Fritt ord om midler, og fikk dette. Med det hadde jeg også økonomisk frihet til å iverksette prosjektet.

RESEARCH/PROSESSEN

I mai 2008 reiste jeg til Kabul. Målet var å treffe gjerningsmannen, Muhammed Ramadan. Han hadde til da vært framstilt av afghanske myndigheter og i norske og internasjonale medier som en pakistaner tilhørende Taliban. Afghanske myndigheter brukte den internasjonale medieoppmerksomheten angrepet på Serena fikk til å sette fokus på problemene som strømmet inn fra nabolandet. Det var viktig for Kabul å skyve ansvaret for manglende sikkerhet over på Islamabad.

I Kabul kontaktet jeg lederen for det afghanske nasjonale sikkerhetsdirektoratet, Amrullah Saleh. Etter et par møter med Saleh og hans nestkommanderende, fikk jeg innvilget mitt ønske om å treffe Carsten Thomassens drapsmann. De neste par dagene hadde jeg tre timelange møter med Muhammed Ramadan. Jeg intervjuet ham via en av sikkerhetsdirektoratets egne tolker. Ramadan fikk ikke lov til å snakke så mye om selve angrepet. Målet mitt ble derfor å forsøke å forstå hvorfor han hadde handlet som han gjorde, og hvorfor han lot seg verve av Taliban. Det ble en helt annen historie enn den som tidligere var kjent via media.

Ramadan fortalte om barndommen og oppveksten i en flyktningeleir for afghanere vest i Pakistan. Han fortalte om hvordan han aldri hadde gått på skole, om hvordan han jobbet fra han var liten gutt, og om tragedien som rammet familien. Sommeren 2006 flyttet han ”hjem” til landsbyen Yusufkhel i Afghanistan. Etter noen uker ble landsbyen utsatt for et amerikansk bombeangrep. Blant de drepte var Ramadans fetter og bestevenn. Den unge mannen reagerte med voldsomt sinne, oppsøkte miljøet rundt moskeen, der han kom i kontakt med Taliban. Han ble sendt til en madrassa (religiøs skole) i Pakistan, og fikk enkel militær trening. Halvannet år senere var han klar til å gjennomføre sin hevn, eller jihad, mot de vestlige okkupantene i Afghanistan.

Ramadans historie er ikke unik, men hans historie er en del av en viktig begivenhet sett med norske øyne.

Utfordringen etter intervjuene med Ramadan, lå i å få bekreftet hans historie. Jeg følte ikke at jeg uten videre kunne stole på hans framstilling av seg selv som et slags offer for amerikansk feilbombing i Afghanistan.

Jeg reiste videre til Peshawar i Pakistan. Der kontaktet jeg flere pakistanske kolleger, blant dem den velrennomerte journalisten Rahimullah Yusufzai (The News). Han satte meg i forbindelse med en journalist fra Muhammed Ramadans barndomstrakter, Hassan Mahmoud fra Thal. På grunn av den uavklarte sikkerhetssituasjonen og pågående kamper mellom Taliban og pakistansk politi i grensetraktene mot Afghanistan, var jeg avhengig av støtte og hjelp fra lokale journalister før jeg bega meg inn i stammeområdene og til Ramadans barndomstrakter på jakt etter sannheten om Muhammed Ramadan. Hassan Mahmoud arrangerte en rekke intervjuavtaler for meg før jeg, med nygrodd skjegg og ikledd lokale klær, bega meg sørvestover fra Peshawar.

Jeg besøkte ruinene etter det som bare ett år tidligere hadde vært en stor flyktningeleir utenfor landsbyen Darsamand. Stedet der Ramadan vokste opp. Jeg gikk over markene

der han hadde gjetet familiens geiter og så det lille som var igjen av leirhytta han bodde i gjennom oppveksten. Og jeg traff barndomsvennen hans. Pakistanske Abdul Faraz. Sønn av mannen som leide ut en liten jordlapp til Ramadans far. Faraz, som umulig kunne ha avtalt en dekkhistorie med Ramadan etter at sistnevnte ble arrestert, bekreftet opplysningene Ramadan hadde gitt meg. Og han fortalte enda mer om livet i Darsamand, om vennskapet med den afghanske flyktningegutten, og om hvor forandret Ramadan var da han kom tilbake fra Afghanistan etter den fatale feilbombingen. Hassan Mahmoud arrangerte også møter med en lokal Talibankommandant og en lærer ved madrassaen der Ramadan var elev noen måneder – den eneste form for utdanning Ramadan noensinne fikk.

Etter reisen til Afghanistan og Pakistan sa jeg fra til redaktør Vidar Kvalshaug at jeg satt på nok materiale til en bok. En bok som kunne fortelle mye mer enn det som allerede var kjent. Som kunne forklare hva som fikk en ung mann til å drepe en norsk journalist på jobb. Det videre researcharbeidet gikk for det meste i å lese meg opp på nyere afghansk historie. Denne voldelige historien (fra Sovjets invasjon i 1979) var bakgrunnen for at Muhammed Ramadan endte opp som drapsmann. Jeg dro til Harvard University i Cambridge, Massachusetts, der jeg fikk tilgang til et rikholdig bibliotek (John F. Kennedy School of Government), noen av verdens beste bokhandlere, og ekspertise på religiøse skoler – madrassaer.

En viktig opplysningen gjensto å få bekreftet fra enda en kilde. Muhammed Ramadan lot seg angivelig verve til oppdrag for Taliban som følge av amerikansk feilbombing. På et tidlig tidspunkt i researcharbeidet (mens jeg var i Sør-Asia) kom jeg i kontakt med en kilde på generalnivå i Pentagon. Jeg traff vedkommende (som ønsker å være anonym) i New York i august 2008. Han bekreftet at det hadde blitt gjennomført amerikanske flyangrep mot landsbyen Yusufkhel i Paktikaprovinen i Afghanistan sommeren 2008. Han bekreftet også at angrepet/angrepene var gjennomført om natten. Altså var det liten grunn til å betvile Ramadans historie. (Ramadan kunne ikke oppgi dato for selve angrepet – fordi det i hans kultur ikke er vanlig å forholde seg til datoer og årstall slik som hos oss).

Parallelt med at jeg samlet inn informasjon om Ramadan, hans bakgrunn og Afghanistans nyere historie, intervjuet jeg en rekke personer som direkte eller indirekte var involvert eller ble berørt av angrepet på Serena hotell. Jeg ville også fortelle historien om angrepet, og om hvordan det berørte norske myndigheter. Jeg intervjuet statsminister Jens Stoltenberg, utenriksminister Jonas Gahr Støre, hotelldirektør Christopher Newberry, Afghanistans utenriksminister Rangin Dadfar Spanta, utenriksdepartementets Bjørn Svenungsen, kolleger, bistandsarbeidere, embedsfolk, hotellgjester og ansatte ved Serena. (fullstendig intervjuliste med unntak av anonyme intervjuobjekter i stammeområdene i Pakistan er trykket bak i boken).

Det var også viktig for meg å beskrive den politiske prosessen og spillet som angrepet på Serena førte til. Jeg har også gjort en del betraktninger om medias rolle i bakkant av angrepet.

SPESIELLE UTFORDRINGER

Den mest utfordrende delen av arbeidet med boken, var sikkerheten. Arbeidet i Kabul var greit, med unntak av begrensningene rundt intervju situasjonen med Ramadan på grunn av behov for tolk og tilmålte tidsrammer. Jeg skulle selvfølgelig ønske at det hadde vært mulig å besøke landsbyen Yusufkhel i Afghanistan, og om mulig snakke med Ramadans familie, men det var for farlig. Det som lot seg gjøre, derimot, var å besøke barndomstraktene hans i Pakistan, selv om reisen dit gikk gjennom de lovløse stammeområdene vest i Pakistan. Lokale journalister hjalp meg. De ordnet med både reisetillatelse og en sjåfør jeg kunne stole på. Med journalister som Yusufzai i ryggen, ble arbeidet enklere og tryggere å gjennomføre. Det er sjelden vestlige journalister får mulighet til å reise inn i disse områdene, men angrepet på Serena, og det at jeg selv hadde vært tilstede på hotellet, satte meg i en særstilling. Angrepet var godt kjent, også i Pakistan, og regnes som en av Talibans mer vellykkede aksjoner på grunn av den voldsomme internasjonale oppmerksomheten det fikk (åtte personer fra fire nasjoner inkl Norge og USA ble drept).

Jeg var på Serena da det smalt. Jeg var der da Carsten Thomassen og Bjørn Svenungsen ble skutt. Jeg deltok i arbeidet med førstehjelp, og jeg hadde en sentral rolle i arbeidet med å få Carsten evakuert vekk (jeg hadde ansvaret for kommunikasjonen mellom oss journalister og representanter for ambassaden, UD, PST og Forsvaret). Jeg ble også en del av den politiske prosessen da jeg kom hjem fordi jeg tydelig ytret min misnøye med UDs rapportering og gjennomgang av det som skjedde, og fordi jeg ble invitert til Stortingets høring om angrepet for å forklare hvordan jeg opplevde det. Jeg sto i teltet i den norske leiren ved flyplassen i Kabul da utenriksministeren fortalte at Carsten Thomassen var død. En kollega jeg har kjent og vært på en rekke oppdrag sammen med siden 1994. Jeg traff mannen som skjøt Carsten, og sikkert ville skutt meg om han hadde fått sjansen. Det var av disse grunnene naturlig for meg å ha en tydelig rolle i boka. Deler av dette handler om mine opplevelser og følelser, men jeg har forsøkt etter beste evne ikke å la meg selv bli for fremtredende. Dette handler først og fremst om andre mennesker.

En siste og spesiell utfordring jeg vil nevne, er hensynet til Carstens nærmeste og de andre som ble rammet av angrepet på Serena hotell. Det er opplysninger om angrepet som jeg har valgt å holde tilbake. Opplysninger om reaksjoner og detaljer om skader som ikke er nødvendige for at leseren skal få forståelse for det voldsomme dramaet vi sto oppe i. Likevel mener jeg at det har vært umulig å skrive om de dramatiske begivenhetene uten å krysse en linje der Carstens nærmeste vil synes at det blir for privat eller personlig. Det beklager jeg, men slik er jo ofte journalistikken. Detaljene og ikke minst dramaturgien i historiefortellingen er brutal.

TID OG DEADLINE

Både for forlaget og meg var det åpenbart at boken om Serena måtte utgis høsten 2008, hvis den skulle skrives. Det er en aktuell bok om en fersk hendelse, som trolig ville ha svært begrenset interesse om den ble utgitt senere. Den ble derfor skrevet under enormt tidspress, med deadline i september. Derfra til utgivelse gikk det svært raskt. Fordi research-delen av arbeidet tok mye tid, var det forholdsvis liten tid igjen til selve skriveprosessen.

Jeg fikk permisjon fra jobben min i TV 2 for å gjennomføre prosjektet, og brukte ca to fulle arbeids måneder på dette. I tillegg kommer hundrevis av timer tatt av min egen fritid i det halve året fra jeg gikk igang med prosjektet til boka var publisert.

Askhelon, Israel
15. januar 2009

Fredrik Græsvik